

**Karol Myśliwiec, Barbara
Ruszczyc, Franciszek
Pawlicki, Tomasz Górecki, Marek
Chłodnicki, Lidia
Domaszewicz, Tomasz
Herbich, Jarosław
Dobrowolski, Jacek Kucy**

Tell Atrib. Delta Centralna

Informator Archeologiczny : badania 19, 210

1985

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Celem kampanii było zainicjowanie systematycznych badań nad zespołami sztuki naskalnej w Oazie. Eksploatację terenową prowadzono w dwu rejonach, gdzie natrafiono na bogate zespoły rytów naskalnych. W zakres prac terenowych wchodziło wykonanie dokumentacji opisowej, fotograficznej i przerysów na przezroczystej folii plastikowej.

W pustynnej, północno-wschodniej części Oazy wykonano pełną inwentaryzację dwu zespołów rytów naskalnych, zachowanych na ścianach skalistych wzgórz dominujących nad doliną /w której stwierdzono osadnictwo neolityczne/. W jednym z zespołów dominowały rysunki /ryty/ bydła domowego, sywetki ludzkie i motywy abstrakcyjne, w drugim natomiast występowały rysunki /ryty i relief wklęsły/ fauny dzikiej /zyrafa, antylopy, gazele, gepard, hiens/, domowej /bydło, koza/, stylizowane sywetki ludzkie i motywy abstrakcyjne.

Wąschodniej, pustynnej części Oazy natrafiono na inne, bogate zespoły sztuki naskalnej. Znajdowały się one na ścianach kilkudziesięciu skalistych wzgórz dominujących nad kilkoma kotlinami; w tych zagłębieniach terenu zlokalizowano liczne ślady osadnictwa neolitycznego. Wśród rysunków /ryty i relief wklęsły/ zdecydowanie dominują wizerunki fauny dzikiej /zyrafa, antylopy, gazele/, a także występują sywetki ludzkie, w tym obrazujące siedzącą kobietę przedstawianą w konwencji stylistycznej "bogni" neolitu środkowomorskiego. Natrafiono także na scenę pokazującą moment łapania młodej zyrafy przy pomocy lasa przez łowcę. Wykonano wstępną dokumentację wybranych zespołów tej sztuki naskalnej; będą one inwentaryzowane w toku następnej kampanii.

TELL ATRIB
Delta Centralna

Polska Stacja Archeologii
Śródziemnomorskiej UW
w Kairze

Badaniami kierował doc. dr hab. Karol Myśliwiec, ZAS PAN - kierownik wykopalisk/, w wykopaliskach udział wzięli: dr Barbara Ruszczyk, mgr Franciszek Pawlicki, mgr Tomasz Górecki /Muzeum Narodowe w Warszawie/, dr Marek Chłodziński /Muzeum Archeologiczne Poznań/, mgr Lidia Domaszewicz /UW/, mgr Tomasz Herbich /IHKM PAN/ - archeolodzy, mgr Jarosław Dobrowolski - architekt, Jacek Kucy - fotograf. Ósmy sezon prac. /1.11. - 30.11.1985 r./.

Badania koncentrowały się na obszarze wokół Komu Sidi Jusuf przeznaczonym pod przyszłą zabudowę. Metodami geofizycznymi /elektrooporowymi/ przebadano najpierw obszar 3.008 m², skoncentrowany w VII sektorach wokół Komu. Wykonano 96 profilów, obejmujących 3.169 punktów pomiarowych. Następnie wytypowano 5 odcinków do przeprowadzenia sondaży sprawdzających. Stwierdzono, że na badanych obszarze anomalie oporu elektrycznego odpowiadają głównie warstwom wysypiskowym zawierającym znaczne ilości materiału ceramicznego i gruz ceglany.

Najciekawsze są wyniki wykopalisk w sektorze I, III i IV. W sektorze I, położonym na zachód od Komu Sidi Jusuf, odkryto w wyniku głębszej pozostałości architektury sakralnej okresu rzymskiego, m.in. dekorowany architrav oraz bloki wapienne, a także posadzkę z cegły palonej, uzupełnioną fragmentami bloków kamiennych i łmadkami amfor. Wśród elementów datujących, poza monetami rzymskimi i ptolemejskimi, znaleziono tam liczne fragmenty terakot, m.in. lampkę aleksandryjską w formie czarna rzeźbionego koguta oraz głowę Ateny o wyjątkowo starannym modelunku.

Sektor III, usytuowany na południe od Komu, przyniósł rewelacyjne odkrycia budowli okresu ptolemejskiego, prawdopodobnie kultowej, z fragmentami wielu rzeźb hellenistycznych wykonanych z białego i szarego marmuru.

Najlepiej zachowana jest statua Afrodyty - prawdopodobnie replika dzieła Praksytelesa - z dobrze zachowaną polichromią na szacie osłaniającej dolną część ciała.

Wszystkie obiekty znalezione w kontekście tych rzeźb - m.in. stela wapienna z wyobrażeniem boga Besa w reliefie wypukłym, płyta fajansowa, ceramika malowana, monety i stemple imadei należą do okresu hellenistycznego. Gruba warstwa węgla drzewnego, towarzysząca wspomnianym zabytkom wskazuje, że budowla uległa zniszczeniu na skutek pożaru.

Próbki zwęglonej substancji organicznej są badane w pracowni C14 Politechniki Gliwickiej.

Wykopaliska w sektorze IV pozwoliły odsłonić fragmenty murów późnoantycznych z cegły palonej, fragment posadzkę z miazgi ceglano-żwiłkowej, przeladanej warstwami ziemi, a także duży depozyt ceramiki hellenistycznej i rzymskiej, w tym kilkanaście cienkościennych naczyń miniaturowych.

Ze względu na wysoki poziom wody podskórnej, związanej z bliską obecnością kanału sawadniającego, badania w tym sektorze musiały być wstrzymane na głębokości 50 cm.

Niezależnie od tych sondaży, kontynuowano prace w dwóch sektorach, które były terenem badań w poprzedniej kampanii: w sektorze X1 materiał ceramiczny warstwy zasypowej zawierał m.in. naczynia okresu ptolemejskiego, rzymskiego i koptyjskiego, a także szeptograficzną wotywną stelę wapienną z przedstawieniem sokologowego bóstwa egipskiego i fragmenty figurek terakotowych wyobrażających najczędziej Harpokratesa i Besa.

Postępowanie odcinka prac w sektorze T10 pozwoliło uściślić stratygrafię ceramiki koptyjskiej w Athribis. Wśród znalezionych tu naczyń o dekoracji malowanej szczególną uwagę zwracają fragmenty kadzalnicy.